

Svenska folkets kunskap och attityd kring energifrågor

– en Vägval energi-undersökning

Sammanfattning

IVA-projektet Vägval energi gav i juni 2009 Synovate i uppdrag att genomföra en undersökning bland allmänheten om kunskap och attityder i energifrågor. Drygt 1000 personer har deltagit i undersökningen.

Tre av fyra svenskar säger sig ha förändrat sitt beteende för att minska sin energianvändning under de senaste fem åren. Den främsta orsaken är att svenskarna vill bidra till en bättre miljö. De höga energikostnaderna är den näst viktigaste orsaken till det förändrade beteendet. En annan viktig drivkraft är att förutsättningarna har blivit bättre för att kunna göra energieffektiva val. Bidrag, stöd och information har spelat en mindre roll, enligt undersökningen.

Vid köp av ny bil är låg kostnad och säkerhet viktigare än att bilen har liten miljöpåverkan, även om miljön är viktigare än design och accelerationsförmåga (prestanda).

Kunskaperna om ett av de viktigaste styrmedlen för att öka andelen förnybar energi – elcertifikat – är svaga. Endast en av tio svenskar säger sig känna till elcertifikaten medan cirka 70 procent inte vet vad de innebär.

Sverige har högst andel förnybar energi bland EU-länderna – 40 procent. Trots det tror en av tre svenskar att Sverige ligger under genomsnittet. Inom EU motsvarar förnybar energi cirka 10 procent av den totala energianvändningen, och målsättningen är att andelen ska uppgå till 20 procent år 2020.

Tre av fyra har förändrat sitt energibeteende – viljan att bidra till bättre miljö viktigaste orsaken

Under senare år har en mängd styrmedel använts för att påverka människors beteende i en mer energieffektiv och miljövänlig riktning. Samtidigt har energipriserna också, i vart fall periodvis, varit klart högre än tidi-

gare. Oljepriserna nådde rekordnivåer under 2007 och 2008, och elpriserna var också betydligt högre än tidigare. De höga elpriserna berodde i sin tur dels på höga energipriser på världsmarknaden (olja, kol, gas), men också på att det europeiska systemet för handel med utsläppsrätter införts från 2005. En mängd olika bidrag och stöd

för energiomställning har också varit tillgängliga.

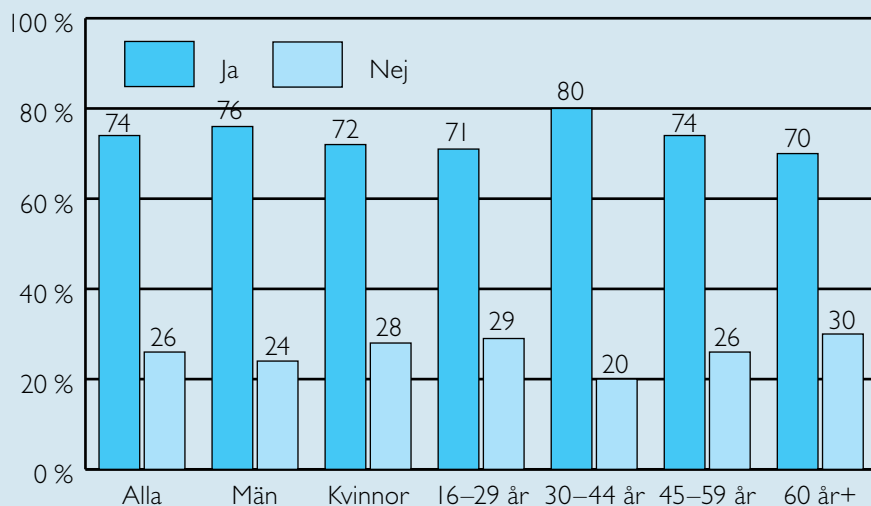
Mot den bakgrunden är det intressant att hela tre av fyra personer säger sig ha förändrat sitt beteende för att minska energianvändningen under de senaste fem åren. En viktig fråga är då varför de har ändrat sitt beteende.

De intervjuade personerna fick ange de två viktigaste anledningarna till att de ändrat beteende. Det vanligaste motivet som anges är att de vill bidra till en bättre miljö (64 procent). Detta visar att det finns en tydlig *vilja* att bidra till en bättre miljö. Det är dock viktigt att inte övertolka denna typ av svar. Samtidigt som det kan stämma att många vill bidra till en bättre miljö är det osäkert hur många som skulle vidta åtgärder om de ekonomiska och andra förutsättningarna inte var rimliga.

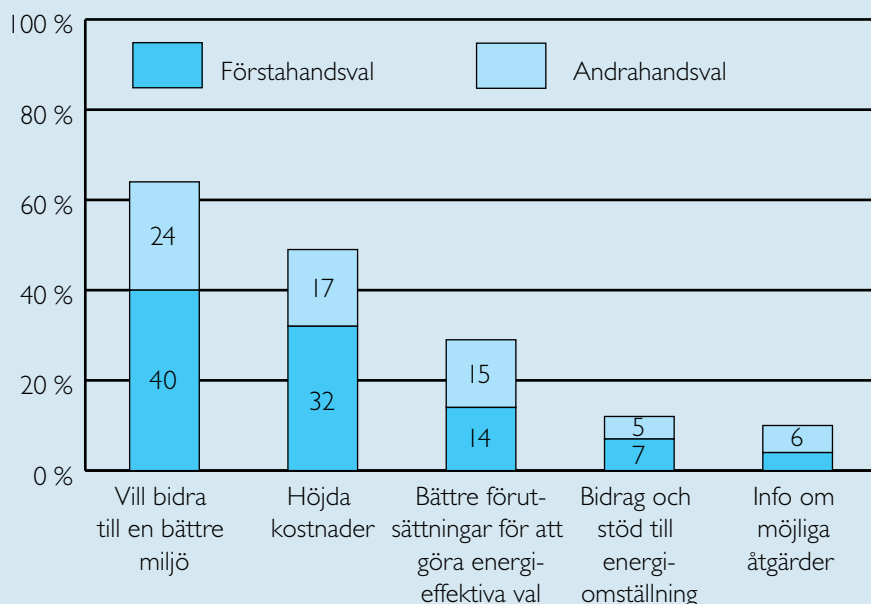
Det näst viktigaste motivet för ett förändrat beteende är ”höjda kostnader”. Detta indikerar att det finns en respons på marknadssignaler, det vill säga om energipriser stiger kan vi förvänta oss att kunderna reagerar och minskar sin konsumtion. Svaret indikerar också att ekonomiska styrmedel (exempelvis skatter) som höjer kostnaderna för energi är verkningsfulla, även om vi inte har underlag för att bedöma hur stora energibesparingarna har varit.

Kostnadsaspekterna kompletteras också av generellt bättre förutsättningar för att göra energieffektiva val. Det handlar i grunden om hur samhället är organiserat, till exempel med tillgång till kollektivtrafik, närhet till service och liknande.

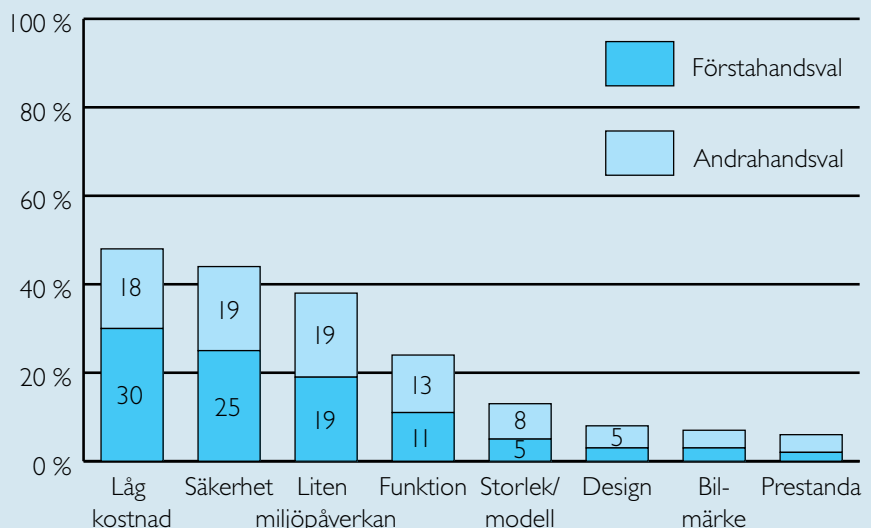
Har du förändrat ditt beteende för att minska energianvändning under de senaste fem åren? Källa: Synovate

Vilka är de två viktigaste anledningarna till att du ändrat ditt beteende kring din energianvändning? Källa: Synovate

Om du stod i begrepp att köpa bil, vilka av två följande faktorer är viktigast?

Det är däremot tydligt att bidrag och stöd till energiomsättning och information om möjliga åtgärder inte förefaller vara särskilt viktiga anledningar till ett ändrat beteende. På den här punkten finns det anledning till reservation. Även om det är ovanligt att information om möjliga åtgärder anges som en av de viktigaste anledningarna till förändrat beteende, så påverkas vi alla hela tiden av tillgänglig information. Informationen i sig är kanske inte tillräcklig för ett förändrat beteende, om inte övriga förutsättningar finns på plats. Däremot kan det sänka tröskeln för beteendeförändringar.

Låg kostnad viktigaste faktorn vid köp av bil – liten miljöpåverkan bland topp tre

Bilåkandet utgör en betydande del av den genomsnittliga svenskens energikonsumtion, och bilåkandet har också en stor miljöpåverkan. Under senare år har vi sett ett ökat intresse för olika typer av miljöbilar.

Nästan 50 procent anger att låg kostnad är en av de två viktigaste faktorerna vid val av bil. Därefter följer säkerhet med en nästan lika hög andel. Fyra av tio anger att ”liten miljöpåverkan” är en av de två viktigaste faktorerna vid val av bil. Dessa tre faktorer sticker ut som de klart viktigaste.

Endast en av tio svenskar känner till elcertifikat

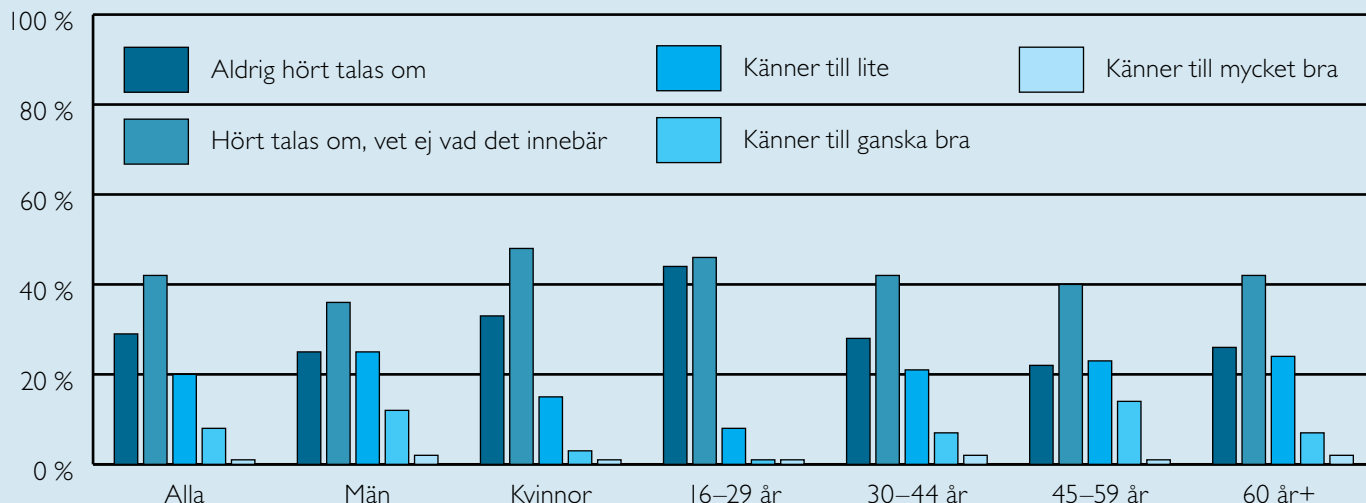
Systemet med elcertifikat har funnits sedan 2003. Syftet med elcertifikaten är att ge stöd för utbyggnad av förnybar elproduktion.

Producenter av förnybar el får elcertifikat baserat på hur mycket de producerar. Efterfrågan på certifikaten kommer från att varje kund, med undantag av vissa industrier, måste köpa en bestämd andel förnybar el och betalar för detta genom motsvarande andel elcertifikat. Andelen av elförbrukningen som ska täckas av elcertifikat är 2009 17 procent.

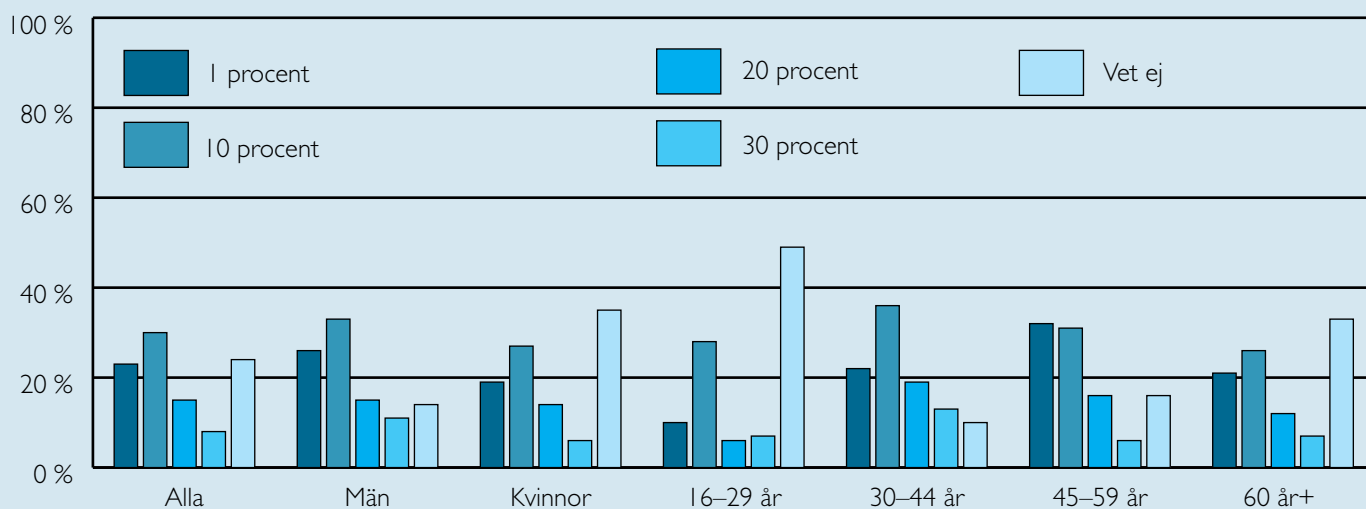
Priset på elcertifikaten, det vill säga det producenterna får betalt, är för närvarande cirka 30 öre/kWh. För elkonsumenterna tillkommer administrativa avgifter och moms vilket gör att kostnaden för elcertifikaten motsvarar 5–10 procent av den totala elkostnaden beroende på typ av kund.

Utbyggnad av förnybar elproduktion

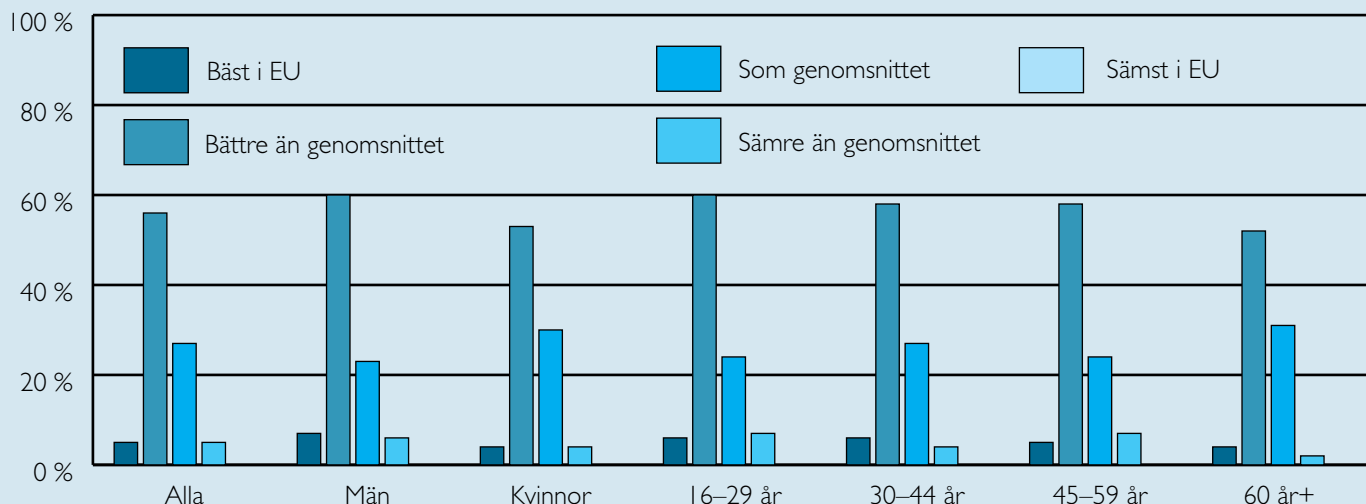
Ett av de viktigaste styrmedlen på elmarknaden för att öka produktionen av förnybar el (till exempel vindkraft) är elcertifikat. Vad känner du till om elcertifikat? Källa: Synovate

Hur stor andel av din elkostnad, inklusive nätavgift, elförbrukning och skatter, tror du utgörs av elcertifikat? Källa: Synovate

Hur upplever du att Sverige ligger till vad gäller andelen förnybar energi jämfört med andra länder inom EU? Källa: Synovate

är ett av de viktigaste energipolitiska målen och elcertifikaten är den modell som Sverige valt för att uppnå detta. Elcertifikaten är därmed ett av de viktigaste energipolitiska styrmedlen och ligger också som en merkostnad på elräkningen.

De flesta svenskar har enligt undersökningen en oklar bild av vad elcertifikat är för något. Endast en av tio säger sig känna till elcertifikat ganska eller mycket bra. Den största gruppen, fyra av tio, har hört talas om elcertifikat men vet inte vad det innebär.

Samtidigt som få svenskar anser sig ha god kännedom om elcertifikat, så har så många som tre av tio en relativt god bild av hur stor andel av den totala elkostnaden som elcertifikaten svarar för. Den faktiska andelen av kostnaderna som elcertifikaten svarar för varierar (som beskrivs ovan) beroende på såväl den totala elkostnaden som priset på elcertifikat.

Det är dock en stor skillnad i kunskap mellan olika grupper. Bland kvinnorna uppger sig fler än en av tre (35 procent) att de inte vet hur stor andel av elkostnaden som elcertifikaten svarar för. Motsvarande siffra för männen är endast 14 procent.

Det är också en tydlig skillnad mellan olika åldersgrupper. Särskilt bland de yngre (16–29 år) är kunskapsnivån låg, och nästan hälften i den åldersgruppen anger att de inte vet hur stor andel

av kostnaderna elcertifikaten svarar för. Även i det övre åldersgruppen (60 år+) är det en större andel som inte vet. I åldersgrupperna mellan 30 och 59 år anser sig de flesta veta kostnadsandelen.

Vid första anblicken verkar det med andra ord som att kunskapsnivån är bättre i åldersgrupperna mellan 30 och 59 år. Det skulle inte vara särskilt förvånande om så var fallet. Samtidigt är det inte en nämnvärt högre andel i dessa grupper som "gissar rätt" jämfört med genomsnittet. En stor andel antingen underskattar eller överskattar kostnaderna för elcertifikaten.

Sverige har högst andel förnybar energi av alla EU-länder – men en av tre svenskar tror att Sverige ligger under genomsnittet

Sveriges andel av förnybar energi uppgår för närvarande till 40 procent. Med det har Sverige högst andel av samtliga EU-länder. Genomsnittet i EU är 10 procent, och näst bäst är Lettland med 35 procent. EUs mål är att 20 procent av energin ska komma från förnybara energikällor år 2020 och att Sverige då ska ha en andel på 49 procent (EUs förnybarhetsdirektiv 2008/0016). Enligt regeringens proposition (En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi; 2008/09:163) ska Sverige uppnå minst 50 procent andel förnybar energi av den totala energianvändningen till 2020.

Den svenska allmänheten har en relativt god bild av hur Sverige ligger till vad gäller förnybar energi. Visserligen är det bara en mycket liten andel av de tillfrågade, cirka 5 procent, som känner till att Sverige har högst andel förnybar energi av samtliga EU-länder. Hela sex av tio tror dock att Sverige är bättre än genomsnittet.

Samtidigt tror en av tre att Sverige ligger på eller under den genomsnittliga EU-nivån, trots att andelen förnybar energi är fyra gånger större än genomsnittet för EU-länderna.

NICLAS DAMSGAARD arbetar som konsult vid Econ Pöyry, bland annat med frågor som rör den europeiska elmarknaden, utsläppshandel och utformningen av stöd system för förnybar energiproduktion. Niclas Damsgaard är doktor i nationalekonomi och hans avhandling handlade om avreglering och reglering av el marknader. Niclas Damsgaard har deltagit i gruppen för Energimarknader inom Vägval energi.

KARIN BYMAN arbetar som rådgivare och energiexpert vid PricewaterhouseCoopers. Hon arbetar med olika typer av marknadsutredningar, styrmedel och strategiska frågeställningar inom energiområdet. Karin Byman är civilingenjör och teknisk licentiat med inriktning mot energisystemanalyser. Karin Byman har deltagit i gruppen för Energianvändare inom Vägval energi.

KUNGL. INGENJÖRSVETENSKAPSAKADEMIEN

Vägval energi finansieras av

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas

ÅNGPANNEFÖRENINGENS
FORSKNINGSSTIFTELSE

PROJEKTET VÄGVAL ENERGI

Vi måste fatta ett antal beslut om hur vi ska klara framtidens energiförsörjning och samtidigt minska utsläppen av växthusgaser. För att nå kon kreta resultat måste viktiga aktörer i samhället – näringsliv, forskare och politiker – arbeta tillsammans, med en gemensam kunskapsbas och en gemensam handlingsplan.

Vägval energi samlar deltagare från näringsliv, akademi och politik i fyra arbetsgrupper. Målet är att ta fram strategier för Sveriges energisystem, som ska fungera som beslutsunderlag till politiker inom energiområdet.

Vägval energi har publicerat ett antal studier och rapporter under hösten 2008 och våren 2009. Projektet arrangerar dessutom seminarier och konferenser. Vägval energi avslutas hösten 2009 med en slutrapport.

Vägval energi drivs av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA, och stöds ekonomiskt av Energimyndigheten, Formas, Svensk Energi, Ångpanneföreningens forskningsstiftelse samt Svenskt Näringsliv.

Läs mer på www.iva.se/energi